

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

KADININ TOPLUMDA VAR OLMA SORUNSAI

Araştırma Sorusu: Nezihe Meriç’in “Menekşeli Bilinç “adlı öykü kitabından seçilen öykülerin “Kadının Toplumda Var Olma Sorunsalı “bağlamında değerlendirilmesi.

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük Sayısı: 3870

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....3,4,5

1.BÖLÜM: VAROLUŞ ÇABASI.....6,

1.1 Kadının Kendi Ayakları Üzerinde Durma Çabası.....6,7,8,9,10

1.2 Kadının Hemcinsi Karşısındaki Tutumu10,11,12,13

2.BÖLÜM: KADININ TOPLUMSAL BASKILARA KARŞI

SAVAŞI.....14,15,16

3.BÖLÜM: GELENEK VE GÖRENEKLERE KARŞI DİRENEN

KADIN.....16,17

SONUÇ.....17,18,19

KAYNAKÇA.....20,21

Araştırma Sorusu: Nezihe Meriç'in "Menekşeli Bilinç" adlı öykü kitabından seçilen öykülerin "Kadının Toplumda Var Olma Sorunsalı" bağlamında değerlendirilmesi

GİRİŞ

Kadınlar eskiden beri köklü geleneklerle özdeşleştirilir. Kadının bu geleneklerle özdeşleşmesi, kadına hem aile ilişkilerinde hem de toplumsal bağlamda sorumluluklar yüklemiş ve bu sorumluluklar ondan ayrılmaz hale gelmiştir. Dünyanın birçok yerinde toplumsal davranış ve düşünceyle şekillenen bu durum, kadının hem toplumsal hem de ekonomik alanda konumunu zorlaştırmaktadır. Kadının rolü yüzyıllardır aynı kalmış ve geleneksel yol, kadını ev hayatına hapsedmek ve toplumdaki dışlamak olmuştur. Bugünün konusu kadınlar; kız ve erkek çocuklar için eğitimin ekseni, kadının statüsü, kadın ve erkeğin aile içinde ve ev dışında değişen rolleri, kadına yönelik baskı, erken yaşta evlilikler, cinsiyet farklılıklarıdır. Bu konuların günümüzde hala tartışılıyor olması, geçmişte olduğu gibi bugün de kadın ve aile ile ilgili sorunların devam ettiğini göstermektedir. Diğer bir deyişle, ataerkil toplumun geleneksel değerleri, modern toplum yapısında hâlâ büyük ölçüde yaşanmaktadır. Doğup büyüdüğü ailede okumak yerine evin işleriyle uğraşan, annesinin en büyük yardımcısı olan kız çocukları dışarıda, toplum tarafından kendisine verilen rollere bürünmek durumundadır.

Kadının ilk etkileşimde bulunduğu aile, "kadın" kimliğinin tanımlanmasında kilit rol oynar. Kadın, kimliğinin özünü eve bağlayan ve kadınların ortak deneyimlerinin adeta merkezinde yer alan ev ve aile yapısı, onun toplum içinde aldığı, alabildiği rolleri de biçimlendirir. Kadınlar, erkeklere biçilen roller kendilerine verilmediği için eve bağımlıdırlar ve hayatları boyunca kabuklarından çıkamayıp geleneksel değerlere boyun eğerek yaşamak zorunda kalırlar. Önceleri geleneksel bir ailede babasının ve ağabeylerinin kontrol ve baskısı altında toplumsallaşan kadın, evlendiğinde de böyle bir varoluş sürdürür. Bir kadın ya birinin kızıdır ya da karısıdır; tek başına var olması neredeyse olanaksızdır. Bu bağımlı ilişki kız çocuğu tarafından erken yaşta benimsenmektedir. Tüm bakış açılarının ortak noktası, kadının kültürel

tanımlarının aile ve toplum tarafından oluşturulduğu ve geleneksel olarak kadını sosyal hayattan dışlama eğiliminin de kısıtlayıcı olduğu yönündedir.

Türk edebiyatında da çok farklı açılardan işlenen bu konu, kadınların hem toplumsal yapısını hem de bilinçli/bilinçsiz tercihlerini yakın ve uzak bağlamında işleyen pek çok yazarın eserine konu olmuştur.

Cumhuriyet döneminin ilk kadın öykücülerinden biri olan Nezihe Meriç, öykülerinin çoğunda kadınların dünyasını anlatmış, zor durumdaki kadınların yaşamlarından kesitler sunmuş, toplum baskısı nedeniyle mutsuz kadınların sorunlarını işlemiştir. Aydınlanmış bir kadının duyarlılığı ile öykülerinde kadının toplum içindeki konumunu gerçekçi bir bakış açısıyla sorgulayan yazar, kadının hayata bakış açısını, kadının toplumsal sorunlar içindeki varoluş serüvenini, bireysel ve toplumsal kimliğini ele alır. Yazar, erkek egemenliğine dayalı bir toplumda ezilen ve geleneksel kadınların sorunlarını aydın bir kadının gözünden ele almıştır. Fikirlerini bu kahramanlar aracılığıyla ortaya koymuş, toplumun kadına biçtiği roller ve bireyselliğinin farkında olmayan kadınların dünyasını eleştirel bir şekilde yansıtmıştır.¹

Yazarın eleştirel düşünmenin yanı sıra ataerkil bir toplumsal düzen içinde hareket eden kadın kahramanların doğasında “özgürleşmiş, zincirlerinden kurtulmuş” kadın kimliğini açıkça görünür kıldığı “Menekşe Bilinç “ öyküsünde, bir kadının Cumhuriyetin ilk yıllarında kimlik ve kişinin kendi bedenini keşfetme sürecini anlatır. Kadınların bireyselleşmesiyle birlikte toplumsal cinsiyet rollerinin her iki cinsiyet için de sorgulanması gerektiğini söyler. Karakterlerini başkaldıran ve topluma yeni bir yaşam biçimi empoze etmeye çalışan kadınlar olarak çizer. Aslında onlar, hep farklı isimler altında karşılaşılan kadınlardır. Bunların en belirginini, çevresine ve kadının değişmez içsel kapalılığına başkaldıran genç kız tipidir ve bu

¹ Nezihe Meriç’in ÖYKÜCÜLÜĞÜ Alev ÖNDER s.276

tipin karşısında ise kadınlıktan haberi olmayan, eski moda bazı kalıplara körü körüne bağlı orta yaşlı kadın tipidir. Öyküler tek tek ele alındığında, bir başka çarpıcı karşıtlık da çoğunlukla kadından kadına olmasıdır. Asi kızlar diğer kadınlara karşıdır. Nezihe Meriç, kadınların kendilerine yer bulamamasının ve ezilmelerinin sebebini bu kadınlarda görür ve kadınların ortak sorunlarına çare aramalarını önererek bu savaşta kadın dayanışmasını talep eder.

Bu çalışmada yazarın sergilediği özgürleşmiş kadın kimliği, ataerkil toplumsal düzen içinde cinselliğini bulan ve eleştirel davranan kadın kahramanlar üzerinden tartışılmaktadır. "Varım Diyorum İnanmalısın", "Menekşe Bilinç", "Giderek Daha Güçlü", "Hişhişi Hançer", "Açar da Tutku Güller Açar" ve "Sancılı Us Bizdedir" öyküleri hak eşitliği, insan onuru ve kadınların karar verme özgürlüğü, feminist teori ışığında incelenecek ve kadının var olma mücadelesi, toplum içindeki konumu karşılaştırmalı edebiyat incelemesi yöntemiyle değerlendirilecektir.

1.BÖLÜM

VAROLUŞ ÇABASI

Toplumların tarihine bakıldığında kadının sadece evde en otorite kabul edilen baba-koca-erkek kardeş figürüne karşı değil hemcinsine karşı da bir mücadelesi, kendi içinde vermiş olduğu var oluş çabası vardır. Bu varoluş çabası; babaya, anneye, kız kardeşe, ağabeye; komşulara, erkek arkadaşına karşı da verilir. Kadına dayatılan sözde gelenek ve görenek adı altındaki tüm çürümüş değerlere karşı kadın her zaman acımasızca baskılanan taraf olmuştur. Yüzyıllardır böyle devam eden bir düzene karşı kadın artık içten içe attığı çığlıkları herkese duyurabilmiş; bir birey olarak kabul görme, ekonomik özgürlüğünü ele alma, ona biçilen alanın -ev-dışına çıkma, var olan hayallerinin peşinden gitme, kendi istek ve tercihlerine göre yaşama çabasına girmiştir. Sığ düşüncelere karşı verilen bu mücadelelerde kadın her zaman dik bir duruş sergilemelidir.²

1.1.Kadının Kendi Ayakları Üzerinde Durma Çabası

Kadın, toplum içinde üstlendiği bütün rollerde yalnızca anne, eş ya da evin kız çocuğu olarak kendini gösterme, varlığını hissettirme çabasıdır. Özellikle ataerkil yapının egemen olduğu, gücün kendisi dışında başka bir erkeğe ait olduğu düzende bir biçimde “ben de varım “demek ister. Kadının sosyal-ekonomik durumu, eğitim durumu, kültürel yapısı bu var olma savaşını çeşitli biçimlerde gün yüzüne çıkarır. Yalnızca anne olan kadın, ev hanımı olan kadın için bu rollerini en iyi biçimde yapması ve bununla takdir görmesi yeterken sosyal yaşamda kendisine mesleki bir kariyer edinmiş, bir anlamda ekonomik özgürlüğünü elde etmiş bir kadının var olma savaşı elbette farklılık gösterecektir.

² Önder, Alev (2006):,Nezihe Meriç’in Öykücülüğü,Çukurova Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,Adana

“Varım Diyorum İnanmalısın “ öyküsünde, öykü yazan olan bir yazar, çalışmalarını bitirememekten yakınmaktadır. Yazdığı öykülerden o kadar etkilenmiştir ki bunun için doktora bile gitmiştir. Bir gün çocukluk arkadaşına ve onun eşine, yazdığı öykülerden bir olan Gülen’in hayatını anlatmıştır. Yazar onlara öyküyü anlattıkça onlar da etkilenir, kendilerinden birer parça bulurlar. Kadının var olma çabasının anlatıldığı öyküde her ay aldığı maaşından ailesine destek olmaya çalışan Gülen’in içki almak için parasını gasp etmeye çalışan babasına karşı vermiş olduğu mücadele dikkat çeker. Para sözcüğünden iğrenmiştir artık. Kızının üstünde hem ekonomik hem yaşamsal egemenlik kurmaya çalışan baba karşısında Gülen, hiçbir zaman boyun eğmez ve yaşadığı bu baskıya kafa tutar. Bir şekilde yaşamına giren Agah Beyi’nin ona yardım eli uzatmasıyla başka şehre doğru yola çıkar.

Gülen ekonomik özgürlüğü olan bir kadın. Bu ona seçme hakkı verir. Ekonomik özgürlük, Meriç’in kadınların bağımsızlığı ile ilgili olarak sıklıkla vurguladığı bir detaydır. Ürettiği, uygulayabildiği ve bunu çevresine, erkek gücüne kanıtlayabildiği sürece iktidar olur. Ailesinin yanında geleneksel yaşam biçimlerine bağlı olmasına rağmen Gülen’in ekonomik özgürlüğü var ve bu da onun özgür olmasını sağlıyor. Evden rahatça ayrılacak gücü bulur. Yaşadığı kişisel sorunlar ve sıkıntılar onu intiharın eşiğine getirir ve onu o eşikten kurtaran Agâh Bey’in -hiç tanımadığı-evine gitmeyi kabul eder. Aslında Agâh Bey’in evlenme teklifine Gülen’in verdiği yanıt onun karakterini çözümlenmek açısından önemlidir:

"Ertesi sabah aralarında büyük bir kavga çıktı. Kız solgundu ama kararlı görünüyordu. Adam saçından öperek onunla evlenme sözü vermek istedi. "Böyle bir evlilik yok" dedi kız. Adam "Eee dün gece ne oldu..." diyemedi sustu. " Adam ona uzun uzun baktı ve yüzünü ellerinin arasına aldı. "Yoksa beni istemiyor musun?" Kız omuz silkti. O gülümsedi. Uzandı ve yanağını onunkine dayadı. Adamın yüzü aydınlandı. Sonra yeniden tartışmaya başladılar. Adam yine demiş ki: "Bu bataklık ortamını bilmiyorsun." Kız bir an önüne baktı. Düşünceli görünüyordu. Ona uzun süre baktı. Sonunda yumuşak bir sesle şöyle dedi: "Çevre umurumda değil." "Ben varım, sen

varsın, bu iki adamın kişiliği bana yeter. "Boş ver," dedi. "Eski hikâye. Ateşle barut dedikleri şey. Fark etmez. Birbirimizi seviyoruz."

Gülen evlilik dışı bir birliktelikten rahatsız değil. Aralarında bir ilişki olduğu zaman Agâh'ın evlenme teklif etmesine karşı çıkar. Gülen'in bu tavrı, Meriç'in vurguladığı cinsel özgürlük ve ekonomik özgürlük durumuyla özdeşleştirilebilir. Agâh Bey'in arkadaşının eşi olan kahramanın teklifini reddetmesi, genç kadının neden teklifi kabul etmediğini anlayamaması, "Nasıl kabul etmediğine inanmıyorum", "peki" gibi konuşmalar. "Oku, zeki , host" , sistemde değişiklik yapmak veya kabul etmemek. İç konuşma yoluyla iletilen düzensiz davranışların bir eleştirisidir. "Efendim, o başsız bir adamdı. "Başka bir kadını eleştiren asi bir kadın olmaya devam ediyor. (Meriç,2011: 248)

"Açar Da Tutku Gülleri Açar" öyküsünde kadınlar bağımlılıkla hem maddi hem de duygusal olarak nasıl mücadele edeceklerini bilirler, ilişkilere karşı çok net bir tavır alırlar, kadın kahramanların hayatının erkek karaktere bağlı olmadığını; Kendi zevklerine, arzularına ve uğraşlarına ilişkin bir görüşü yansıtır.

Kadın genç erkekle toplumun genel algısına aykırı bir ilişki benimsemiş ve genç sevgilisi ilgisiz görünse de, geleneksel rollerin dışına çıkmasa da içten içe kıskanç, duygusal ve kendine özgü bir küçümseme ve aşağılama tarzı yarattığı görülür:

"Kendini daha çok üzme için geri çekildi. Ayrılmaya çalışmadı. Küçük kadın bebek resminde gökyüzünü hiç pembeye boyamadı ve evlerden koca bir papatya çizmedi. Kötü gece kendisinden büyük bacalar çizmedi. Resimlerde çizdi, evler hareketsiz, bacalar evlerin içinden papatyalarla bir arada. Evet, evet, böyle bir kız." (Meriç,2011: 252)

Aynı erkeği “paylaşmak” zorunda olan ve özgür karakterler olarak çizilen kentli kadınların, akranlarını eleştirmek için aşağılayıcı tanımlamalar yaptıkları görülmektedir. Kahraman, düzeni sağlamaya çalışan insanlar tarafından kovalanmasına rağmen her şeye meydan okur. Eğitimli bir kadın olmanın ve içinde yaşadığı çevreden sıyrılmanın ancak bu şekilde olduğuna inanan ve bunu çok önemli bulan kadın kahraman, toplumdan şu şekilde eleştiriler alır:

“Ortaokul sınavlarına da girmiş baksana. Eh kızım dünya orospu dünyası. Ya ya, gece kurslarına giderdi bilirim. Tabii tam yeri orası. Ne? Bir çatıkadı da mı almış. Oh oh. Namuslular avucunu yalasın. Eh bilir, Amerikalılara az dikişler mi dikti. Çat pat öğrenmiştir İngilizceyi de. Bilirim çifti bilmem kaç kuruşa asker düğmesi dikip, biriktirdiği, parayla bir, hay hay daktilo makinesi almış. Kızım öğrendi yazmayı da daktiloluğa girdiydi.”
(Meriç,2011:253)

“Hayatım yalnız beni ilgilendirir, ben namuslu bir kadınıam.” derken yine aşk ilişkisinden ziyade hoşlanılan kişi ile ilişki yaşama ve kadının da erkek gibi arkadaş seçme hakkına sahip olması vurgulanır:

“Çok çabaladım. Çok çabaladım da, sonra alma uğraşlarını yanı koridor, balkon güneşlerine binmek bir bak. Bir bak ki kimseler halin nedir dememiş. Âdem olmuşum bir kendi çabamla. Onlar kocalarının, arılarının sıcacık koyunlarında yatıp çocuk yaparken yün örmüşüm ben borç yüzünden çıbanlar dökmüşüm. Gece yürüdüm, gündüz yürüdüm. Hoşuma giden bir adamla yatarak hakkımdır. Bunu anlamayacaklarını, o çarpık erdem anlayışlarıyla bağdaştıramayacaklarını bilmez miyim? Boş verdim ben onları.” (Meriç, 2011: s.255)

“*Menekşeli Bilinç* “ öyküsünde küçük kız kardeş, geleneklere körü körüne uyduğu için kırgındır. Küçük bir kız, içinde bulunduğu durumdan çıkıp kendi ayakları üzerinde durmak ister. Başkalarının ona verdiği hayatı değil, kendi kararlarını ve özgürlüğünü yaşayacağı hayatı istemektedir. Kendisine dayatılan kurallara direnmeye ve kendi seçimleriyle yaşamaya çalışır:

“-*Önce senin gibi olmak istemiyorum. -Kendinden öncekilerin koydukları törelere aptalca bir boyun eğiş. Onların hayat anlayışlarına karşı koyamamak. Ben hayatı, kendime göre olan bir hayatı istiyorum.*” (Meriç,2011: s.227)

1.2.Kadının Hemcinsi Karşısındaki Tutumu

Sosyal hayatta kadınların verdikleri mücadeleyi sadece evde baba-eş otoritesine değil hemcinslerine karşı da vermeleri kadın için önemli bir adımdır. Kadınların okuması ve çalışma hayatına dâhil olmasıyla bunları gerçekleştiremeyen hemcinslerinin olumsuz bir bakış açısı geliştirmeleri gibi bir sonu ortaya çıkarır. Kadınlar pek çok konuda olduğu gibi birbirleriyle olan ilişkilerinde de ön yargılı tutum ve davranışlara maruz kalmaktadırlar. Erkek egemenliğinin hâkim olduğu bir toplumda kadına dayatılan tüm bu baskılar düşünüldüğünde kadın kadının düşmanı değil hangi konuda olursa olsun destekçisi olmalıdır, uğradığı haksızlıkları o da hemcinsine yapmamalıdır.

“*Menekşeli Bilinç* “öyküsünde artık ruhen ve bedenen büyüdüğünü, olgunlaştığını fark eden küçük kız, geleneksel ve baskıcı bir evde kurallara göre yaşamak istememektedir. Erol adında sevdiği çocukla rahat bir ilişki yürütmek ister. Ablasının tüm ısrarlarına rağmen küçük kızın kararı kesindir. Ablasına da içten içe kızmaktadır. “Neden benimle dost olmadın?” der. Küçük kız artık kendi ayakları üstünde durmak istemektedir. Kendisine ait bir oda bile onun için çok uzak bir hayal iken artık bu hayalleri gerçekleştirmek için hayallerine doğru yola çıkar.

Küçük kız, komşuları olan Naciye Hanım'ın menekşelerini çok beğenir. Küçük kızın annesi bahçesindeki tüm sinekleri bilerek Naciye Hanım'ın bahçesine gönderir. Anne, “manavın sevgilisi”, diye anılan Naciye'yi babasından kıskandığı için Naciye'nin avlusuna bitişik avluya paslı soba boruları, eski ayakkabılar, çöp tenekeleri, kıyma boşaltılmış kasap kâğıtları koyar ve çöp sinekleri Naciye'nin menekşesine dadanır. Pisliği, kokuşmuşluğu, çirkinliği yansıtan bu öğelerle figürün yaratımına betimsel bir detay katan yazar, böylelikle bu figürün toplumun bu yöndeki kadınlara bakışını da somut öğelerle yansıtır ki böylece Naciye'yi belli bir kalıba sokar. O artık kötü, baştan çıkarıcı, başkalarının yuvasını yıkan bir kadındır. Toplumun genel algısını yansıtır niteliktedir. Bir gün babasını da yoldan çıkacağını düşünür. Yine kadınların karşı karşıya geldiği bir durum yaşanmıştır. Sebep yine erkektir. Hikâyenin ana perspektifi, iki kız kardeşin diyalogları üzerinden, çoğunlukla da kızın iç sesiyle şekilleniyor. İş bulan, evden çıkıp bir oda tutmak isteyen, özgürce hareket edebileceği bir konut kurmak isteyen küçük kız, dilinin ucunda kelimelerle tarif edilemeyecek bir huzursuzluk var: “Kervan burada olmaktan korkuyor. “

Öyküde cinsel uyanışını yaşayan, bedenini bulan ve onun hakkında konuşmaktan ve onunla yaşamaktan korkmayan bir kadın karakter yansıtılmaktadır. Toplumun ahlak ve namus kavramlarına dayalı erdem anlayışının aksine, dürüst ve özgür yaşam bir erdem olarak kabul edilir. Ayrıca eğitilmiş, güçlü ve eğitime muhtaç cahil kadınlar vurgulanır. Bu durum abla ve küçük kardeş arasındaki çatışmaya da yansımıştır:

“Ben hayatı gereksiz törelerle yitiremem. Biz artık kendi törelerimizi ortaya koymalıyız. Çıkıp gidemedin şu evden. Kendine bir ev kuramadın. İki arkadaşına çağıramazsın. Kendini saklayamadığın bir dört duvarın bile olmadı. Çocukluğumdan beri üç kardeş aynı odada yattık.

“Hep sineklenmiş menekşelerle yaşamaya zorladın kendini.” Abla- kardeş arasındaki yaş farkı da ablanın kardeşine yönelttiği “Boş bir kuşaksınız siz. Çile çekmediniz. Hazıra kondunuz. Biz uğraştık. Uğraşırken de sağladık.” cümleleriyle daha net ortaya çıkar. Zamanı elinden

kaçırmış, kardeşinin söylediklerindeki doğruluğun farkında olan, pişmanlık içindeki ablanın iç sesi ise “*Ben kara bahtlının biriyim Tanrım! Kadersizin, kısmetsizin biriyim ben...*” şeklinde kendini ele verir. (Meriç,2011: s.218)

Evin küçük kızı üzerinden aslında çok önemli bir baskıya vurgu yapılmaktadır. Çevresindeki ve ailesindeki kızlara karşın; bir iş yaşamı olan, kendine ait, arkadaşlarıyla sohbet edeceği bir odası olan bu kız farklıdır ve farklı olmaya çalışmaktadır. Ötekiler gibi baskılara boyun eğen biri olmak istemez, yani “ölü kervanına “girmeyecektir. Eline valizini alıp evden çıkması, kendisine dayatılan tüm baskılara bir kafa tutmadır.

Bu öykü evlilik, aile ve kadın temalarını diğer öykülerden daha cesur bir dille ele alıyor. Yazarın kahramanlarının hep içeriden haykırdığı ama dışarıya yansıtmadığı bu ses, *Menekşeli Bilinç* 'te bilincinde cesaret kazanmış ve beklenen direnişi anlamıştır. Bir kadının para kazanmak için, kim ne derse desin, düşündüğünü yapma cesareti bulması ve kararlılığını vurgulayan öykü, ekonomik özgürlüğe kavuşmak ve kendine bir yer yaratmak, onun varlığının ve kabulünün temel koşulu olduğuna dikkat çeker. Bu varoluş mücadelesi, kendisine ihtiyaç olmadığına inanarak ablasına ve temsil ettiği geleneklere meydan okuyan bir karakter tarafından temsil edilmektedir.

Kitaba da adını veren “*Menekşeli* “ öyküsünde çok sevdiği evini alan bir kadının yetiştirdiği menekşeler, cinsel özgürlüğü, genç kadınların menekşelere olan hayranlığını, bağımsızlık arzusunu ve kadın güzelliğinin geleneksel olarak ihlal edilmesini simgeler. Menekşeler, özgürce yaşamak isteyen genç bir kızın özlemlerini, özgürlüğü ve menekşeleri kirleten bir gruba karşı mücadeleyi sembolize eder. Menekşenin açması, bireyin özgürleşmesi demektir.

Kadının hurafelere sırtını dönmesi demektir. Çürümüş değerler ise solan menekşelerdir. Solan menekşe, kişiliğini kaybetmiş bir kadını çağırır.

“*Sancılı Us Bizdedir*”, adlı öyküde kayınvalidesine fiziksel şiddet uyguladığı iddia edilen ressam gelinin mahkeme süreci konu edilir. Öyküde gelinin onlara ve geleneksel kalıpların dayattığı algıya göre ressamlık gibi gereksiz bir işle uğraşıyor olması, kendine özen göstermesi ve bakımlı olması komşularının ve akrabalarının gözünde onu potansiyel bir suçlu olarak göstermektedir.

“Ben kaynanamı değil, dul Bayan Faliha'nın alışkanlıklarını kapı dışarı ettim.”

Öyküde gelin-kaynana çatışmasının ele alınması ataerkil toplumların çözülememiş, kemikleşmiş bir soruna göndermedir. Öyküde mahalleli kadınların eleştiri ölçütleri yine yerleşik cinsiyet rolleri üzerine kuruludur.

“Pis pasaklı, daha bir gün halı silkelediğini görmemişimdir.” (Meriç,2011: s.257)

Kadını, toplumsal hayatta hizmet odağında bir birey olarak konumlandırır. Meriç'in oldukça sert bir dille eleştirdiği bu durumla “Kadın” sözcüğünü aslında arkasında yer alan, var olan bakış açısının bu kadar sığ olmadığını öykülere verdiği isimler gibi ne denli güçlü, değiştirme gücü olan tabuları yıkabilen, ataerkil düşüncenin yarattığı kuralları yerle bir edebilen bir cinsiyet olduğunu göstermek ister.

2.BÖLÜM

KADININ TOPLUMSAL BASKILARA KARŞI SAVAŞI

Kadınlar kendilerine konulan pek çok kurala göre yaşarlar. Her konuda erkeklerle eşit haklara sahip olmalarına rağmen, ayrımcı tutum karşısında hep geri planda kalmışlardır. Bu tutuma göre kadın, erkekten daha zayıf ve değersizdir, kadının en önemli görevi anne olmaktır. Eşine ve ailesine bakmakla yükümlüdür. Geçmişte ve günümüzde kadınlar bu anlayışa sıklıkla direnmiş, haklarını koruma ve elde etme noktasında isyankar olmuşlardır.

“*Giderek Daha Güçlü*” öyküsünde genç kıza etrafındaki bütün kadınların kapanması yönündeki baskısı ele alınır. Genç kızın bir lakabı vardır: “İlgıncar “,acı kiraz anlamına gelen, yaşadığı ortamın, çevrenin, bu gencecik kızda yarattığı algıyı ve onun bu koşullarındaki durumunu yansıtır nitelikte olan bu adlandırma yazarın vermek istediği iletiyi de destekler. Kızın yaşadığı evde tüm erkekler rahat rahat dolaşırken genç kız sürekli kapanmalısın baskısı görmekte ve bu baskı da aslında sadece kadınlara yapılmaktadır:

“Bacaklarını ört

Askerler bakıyor

Bacaklarını indir

Donun görünüyor” (Meriç, 2011: 227)

Bu yaklaşım, yine erkeğin egemen olduğu toplumda erkeğin kadını istediği kalıplara sokup onu güdümünde yaşamasını zorunlu tuttuğu yaşam biçiminin bir yansımasıdır. İlgıncar, her sabah bekçiye, kapının önünden “*zanzalak ağacı*” olup olmadığını sorar. Başlarda “*git başımdan*” diyen bekçi sonraları gerçekten ağaç var mı yok mu diye merak eder. İlgıncar’ın istediği de budur; çevredeki insanların ön yargılarını kırıp onları düşünmeye sevk etmek. Başka

bir yaşamın mümkün olduğunu kabul ettirmeye, Ilgıncar üzerinden tüm kadınların fikirlerinin önemszenmesi, değer görülmesi gerektiğini söyler. Öyküde sembol olarak sunulan, daha çocukluk yıllarından itibaren başkaldıran kadın karakterine verilen ve “yabani acı kiraz” anlamına gelen Ilgıncar söylemi, sıra dışı ve özgür olmak anlamıyla “Ilgıncarlığın” kadın karakter tarafından gururla benimsenen bir adlandırma olduğunu da anlatır:

“Ama ben çocuk yaşlarımdan bu yana alıştım Ilgıncar olmaya. Yabani acı kiraz! Olsun. Söktüm attım onları bahçemden: Oturup diplerini ayıkladım uzun geceler. “(Meriç, 2011: 234).

Ilgıncar, birlikte yaşamak zorunda olduğu insanların düşük ahlak anlayışına yönelik bir oyun oynar. Bir gün radyoyu açar. Komşular onun evde erkekle birlikte olduğundan şüphelenirler, bu yüzden kıza bir şey olmadığından emin olmak için gizlice polisi ararlar. Ilgıncar bu gürültüyü zevkle dinler. Kapıyı açmadan önce radyoyu havalandırma boşluğundan aşağı düşürür. Kapıyı kayıtsız bir ifadeyle açar ve uyuyakaldığını, evinde radyosu bile olmadığını söyler. Komşuları evine alır:

“Ya! Essahtan, ev, perili falan olmasın!” Parmaklarımızı büküp, dağlara taşlara vurduk. Tık tık tık. Tüh tüh tüh” (Meriç, 2011: 234).

"Ilgıncar" kendince özgürlük mücadelesi vermektedir. Geniş bir insan grubuna karşı savaşı bir kahramandır ve pes etmez. Tüm zorluklara rağmen kişiliğini korur. Ilgıncar'ın şu sözleri kadın kahramanların ortak sesidir:

“Ben kendim kurdum bu düzeni. Baktım çevremdekilerin hiçbiri aile denen varlığın bilincinde değil, bir araya gelmiş adet budur, demi yapıyorlar; karşı çıktım ben de. Cennetin anahtarları ben de şimdi. Ben bir Ilgıncarım. Kendi hayatımı yayıyorum.” (Meriç, 2011: 237).

Kahramanın bu sözleri toplumsal düzene eleştiridir. Bu onun yerleşik değerleri olduğu gibi kabul eden ve elindekilerle yetinen insanlardan olmadığını gösterir. Toplum tarafından oluşturulan prosedür, bireysel özgürlükleri sınırlar. Bazen özgürlüklerini ellerinden alırlar. Kadın kahraman, özgürlüğünü elinden almaya çalışan düzene başkaldırır. Öykünün " çatışma" sı çoğunlukla çevreye karşı bir tepki veya isyandır. İsyanın kahramanı manevi kimliğiyle Ilgıncar'dır.

3.BÖLÜM

GELENEK VE GÖRENEKLERE KARŞI DİRENEN KADIN

Okumak ve eğitim almak çağlar boyunca bir gereklilik olmuştur. İnsanlık hem statü kazanmak hem de daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için eğitime önem vermiştir. Nezihe Meriç de kadının eğitim yoluyla eleştirilen düzenden sorgulayarak kurtulabileceğini, düzene ancak eli kuvvetli başkaldırılabilceğini iddia eder . Eserlerinde özellikle kız çocuklarının okutulmasını önemseyip bunu temel bir değer olarak görür: “Evde kaç çocuk olursa olsun, kız ve erkek çocuklar eğitilmelidir. Ama özellikle bütün kız çocukları okutulmalı. “

"Hışhışı Hançer", eğitime değer veren, gelenek ve göreneklerin katılığını sorgulayan ve bunlara isyan eden cesur bir genç kadının öyküsüdür. Üç erkek kardeşten sonra dünyaya gelen ve ailenin beklediğı özenle büyümüş bir kız çocuğı. Alışılmış sosyete kadın tiplerinin dışında eğilmeyen, hakkını arayan biridir. Basmakalıp değerleri kabul etmeyen bir kahraman, alışılmadık bir tavır sergiler. Öykünün kahramanı hakkında şunlar söylenmektedir:

“Bir ses: sizler gibi değildi o. Başkaldırmayı bilendi o. Başka dünyaları duyandı o. “

Koronun öykü kahramanı genç kız için:

“Çok okuttular, çok okuttular ...” sözleri kadın eğitiminin sözde kadın ahlakını bozduğunu onu isyankâr hale getirdiğini simgeler. Yine aynı şekilde “Sesler”in: “Adam ona, hep başka memleketlerde yaşadığı kadınları anlatırmış. Hep çapkınlıklarını anlatırmış. (...) Delikanlı adam, yapar yapar...” (Meriç, 2011: 242)

Sözleri, cinsel özgürlük de dâhil olmak üzere insanlara verilen sonsuz özgürlüğün ikiyüzlülüğünü ortaya koyar. Öykünün koro kısımlarında alışılmadık bir teknik kullanan yazar, kadını tek bir karakter olarak düşünür ve çoksesliliği, başkaldırıcı, başkaldırıcı hepsinin ortak dili ve sesi olarak anlatmak ister:

“Koro: Yediği önünde, yemediği ardındaydı.

Sesler: Her dediğini yaptılar.

Koro: Çok okuttular, çok okuttular!

Sesler: Ya, ya, doğru yapmadılar.

Koro: Bir kız bırakırsan...

Sesler: Öyledir, öyledir...

Koro: Ya davulcuya, ya zurnacıya gider.

Sesler: Çok doğru, çok doğru!” (Meriç, 2011: s.234).

Koro hem çevreyi temsil eder hem de oluşları değerlendiren bir yargıç niteliğindedir sanki. Bu bir çığlıktır. Bu bir duruştur. Bu kadının sesidir. Bu bağlamda temelde yine ataerkil yapıya, erkeğin egemenliği altında ezilmiş kadının kaderine gönderme yapılırken bu kaderi değiştirmek isteyen değişimin de sesidir.

“Açar da Tutku Gülleri Açar “öyküsünde de Nezihe Meriç, kız çocuklarının iyi eğitim alması gerektiğine de değinmiştir. Her alanda olduğu gibi evlilik adına alınan kararlarda yine eğitim çok önemli bir yer tutar. Erken bir aşamada alınan kararlar, gelecekteki sorunların ilk işaretidir:

“Bilirim. Öteki bütün bunların dışında, adamın loş ışıklarını, sigara kokulu öpüşlerini yaşayarak, “evlenme teklifi” bekler. Ne aptal oluyor bizim memleketin küçük kızları. Onları hiç iyi eğitemiyoruz. Bu en akıllılarından biri oysa. Ötekiler, kendi laf çakıştırma yollarıyla anlattılar onu bana.” (Meriç,2011: s.247).

Kadınların eğitim alarak sosyal hayatta aktif yer alması çok önemlidir. Kadının sosyalleşmesi için eğitimi bir araç olarak görmeli, kimseye ihtiyaç duymadan tek başına ayakta durabileceğini ispatlamalıdır.

SONUÇ

Kadın, hiçbir zaman bir başkasının hayatına dâhil olmak zorunda değildir. Kendisine dayatılanları kaderi gibi görüp kabul etmemelidir. Olmazsa olmaz sorumlulukları-iyi aile kızı, fedakâr eş, iyi anne ...Omuzlarında taşıyıp dayatılan gelenekçi zihniyete karşı başkaldırarak sahip olması gereken bireyciliği elde etmelidir. Çevresine karşı gösterdiği birden çok varoluş mücadelesinde inançlı, azimli, ötekilerine göre yaşamayan, kendi seçimleriyle hayatına devam eden bir duruşta olmalıdır.

Yapılan bu çalışmada kadının ataerkil düzendeki mücadelesi önce yakın çevresinde, hemcinsleriyle olan ilişkilerinde sonra da daha geniş bir bakışla toplumdaki kurulu düzenin değişmezleri, kurallar ekseninde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda kadının birincil olarak eğitilmiş bir birey kimliğiyle yaşamı, çevreyi ve sözü edilen bu kuralları sorgulayan özellikleriyle toplumun itici gücünü olacağı düşüncelerine ulaşılmıştır. Hem ekonomik hem de seçim özgürlüğünü elinde bulunduran bir birey olmalıdır. Kadınların hem ruhları hem de

bedenleri dışarıdan dayatılan kurallara göre yönetilmemelidir. Onlar zaten kendi başına bir bireydir.

Değerlendirilen öykülerde hem ev hem de sosyal yaşamda varlığını sürdürür ancak gelenekçi bakışlarla baskılanan kadından, bu baskıyı hem erkek güç tarafında hem geleneklerin değişmezliğinden hem hemcinsi tarafından hem de kendi ailesi (baba/erkek kardeş) tarafından maruz kalan kadının isyanına tanık olunmuştur. Kadının özgüvenini ve kararlı duruşu, yer yer okumuş, eğitim görmüş kişiler tarafından bile eleştirilse de kadın kahraman önceliği kendisine verir. Kadınları ataerkil bir bağımlılıktan kurtarmak, süregelen ikincil durumdan çıkarmak aslında sadece kadın için değil sağlıklı bir toplum olgusu içinde önemlidir, sonucu yine verilen öykülerde öne çıkmaktadır.

Nezihe Meriç'in öykülerinde önce kendi benliğini arayan, giderek özgürleşen ve çevresini eğitmeyi kendine görev edinen kadın karakterlerin bu düşünce biçimleriyle toplumdan ayrıldıkları gözlemlenir. Yazar, ele aldığı konularla ilgili olarak, okuyucuyu hem ekonomik hem de sosyal açıdan güçlü olmak ve herkesten bağımsız yaşamak istediği sonucuna götürür. Kızların toplumda var olma mücadelesini hem aile bireyleri hem de başkaları ile mücadeleyi benimseyerek doğrudan bir pozisyon aldıkları söylenebilir. Yazara göre kadınlar okumalı, haklarını aramalı ve etraflarındaki seslere isyan edebilmelidir. Amacı toplumu eğitmek ve yönlendirmek olan bir yazar olduğu düşünüldüğünde; incelenen öykülerdeki karakterlerin de ısrarcı, ne istediğini bilen ve kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan, iyi, güçlü, başarılı, saygılı ve kendine güvenen kızlar/ kadınlar olarak kurgulanması yazarın üstlendiği tavrın bir yansımasıdır.

Öykülerin ortak teması, geleneksel yapının ve yozlaşmış fikirlerin artık işlemediğini ve böyle bir düzenin geleceğe yürüyemeyeceğini, kendilerini ve sorunlarını bilen aydın kızların özgürlük mücadelesidir. Parçalanmamak için toplumsal baskıyla karşı karşıya kalan kadınların dünyasını yansımasıdır. Modası geçmiş alışkanlıklara, kurallara, gelenek ve göreneklere karşı mücadele

etmek için akıllarını kullanan, ne olursa olsun eğitim alan kadınlar tercihlerini ve bireyselliklerini baltalayan geleneksel bakış açısına karşı mücadelesini sürdürmelidir düşüncesi ana temayı oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

-Başkaldıran Beden: Nezihe Meriç'in "Menekşeli Bilinç" ESERİNDE Sembol ...

https://www.researchgate.net/publication/309755237_BASKALDIRAN_BEDEN_NEZIHE_MERIC'IN_MENEKSELI_BILINC_ESERINDE_SEMBOL_VE_SORUNSAK_OLARAK_KADIN_BEDENI. Erişilen Tarih: 13 Ocak 2023

-(Bora, 2011), (Altuntaş ve Karaçay, 2009, s. 35) Erişilen Tarih: 17 Ocak 2023

-Edebiyat Fakültesi Dergisi / Journal of Faculty of Letters Cilt / Volume 30 Sayı / Number 1 (Haziran / June 2013) EFD / JFL Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak* Woman's Identity In The Context of Feminist Discourse: Being A Woman In A Male Dominated Society Gül AKTAŞ** Erişilen Tarih: 11 Ocak 2023

-Gültekin Lerzan (2012), "Nezihe Meriç'in İlk Dönem Öykülerinde Kadın Bakış Açısı", Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), s. 67-78. Erişilen Tarih: 13 Ocak 2023

-Halide Edip Adivar'ın Romanlarında Kadın ve Kadın Eğitimi -Gülcan Calayır Küçükgörmen Erişilen Tarih: 12 Ocak 2023

-Hışışi Hançer-Bir Gün Gazetesi –Kültür Ve Sanat Erişilen Tarih: 15 Ocak 2023

--Nezihe Meriç Öykülerinde Kadın-Gökçe Gökalp Doğan Erişilen Tarih: 13 Ocak 2023

-Nezihe Meriç – Menekşeli Bilinç (2019) Erişilen Tarih: 12 Ocak 2023

-Nezihe Meriç'in Öykülerinde Kadının Varoluşu -Şeyma Nur Demirci Erişilen Tarih: 21 Şubat 2023

-Önder, Alev (2006), Nezihe Meriç'in Öykücülüğü, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Erişilen Tarih: 11 Ocak 2023

-Toker Badem, Sinem. "NEZİHE MERİÇ' İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA EĞİTİM DEĞERLERİ." NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, 2019.

<https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12452/6963/566899%20%281%29.pdf?isAllowed=y&sequence=1> Erişilen Tarih: 16 Ocak 2023

Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana.

-The Journal of Academic Social Science Yıl: 4, Sayı: 32, Kasım 2016, s. 442-455 Erişilen Tarih: 13 Ocak 2023

-<http://libratez.cu.edu.tr/tezler/6045.pdf> Erişilen Tarih: 18 Şubat 2023